

Visuomenės sveikata 2005 m. Nr.2(29)

Turinys

J.Sąlyga

Lietuvos ir Latvijos jūrininkų gyvenamosios ypatumai ir veiksniai, skatinantys psichoemocinę įtampą jūroje, (3-10).

G.Smalytė, J.Kurtinaitis

Skrandžio vėžys Lietuvoje 1978-2003 metais. Sergamumo ir mirtingumo pokyčiai, (11-16).

L.Stonienė, M.Pileckaitė-Markovienė, S.Čaplinskas

ŽIV užsikrėtusių kalinių depresijos ypatumai, (17-22).

D.Miniauskienė, K.Kameneckas, S.Čaplinskas, I.Čaplinskienė

Šiaulių apskrities moksleivių narkotikų vartojimo paplitimo įvertinimas, (23-28).

E.Griniene

Kauno miesto moksleivių maitinimosi ypatumai, (29-33).

Zaborskis A., Lenčiauskienė I., Klibavičius A.

Sveikatos stiprinimas mokykloje ir moksleivių gyvenama, (34-40).

L.Radzevičienė, J.V.Vaitkevičius, A.Juodraitis

Reaktyvų prierašumo sutrikimą turinčių kūdikių namų auklėtinių emocinė raiška ugdymo procese, (41-46).

R.Povilaitis, D.Valickaitė

Priekabiavimo paplitimas Panevėžio miesto ir rajono bendrojo lavinimo vidurinių mokyklų moksleivių populiacijoje, (47-52).

R.Jankauskienė, S.Pajaujienė, R.Kairaitis

Laisvalaikio sportuojančių moterų savo svorio vertinimo adekvatumas amžiaus, sportavimo trukmės ir kūno masės aspektais, (53-57).

R.Raškevičienė, L.Buteikienė, P.Vasilavičius

Nuovargis ir nervinė įtampa greitosios medicinos pagalbos darbuotojų darbe ir jų ryšys su sveikatos sutrikimais, (58-64).

B.Gaigalienė, V.Alekna, E.Čeremnych

Vilniuje gyvenančių ilgaamžių žmonių nusiskundimų ir apžiūros duomenų tyrimas ilgalaikio stebėjimo metu, (65-69).

R.M.Kalina, S.Dadelo, V.Podlužnas

Apsaugos darbuotojų profesinio fizinio parengtumo aspektai, (70-75).

J.Sąlyga

Lietuvos ir Latvijos jūrininkų gyvenimos ypatumai ir veiksniai, skatinantys psichoemocinę įtampą jūroje, (3-10).

Santrauka

Darbo tikslas – įvertinti ir palyginti Lietuvos ir Latvijos jūrininkų gyvenimos ypatumus ir veiksnius, skatinančius psichoemocinę įtampą jūroje.

Šiuo laikotarpiu visose gyvenimo srityse psichoemociniai veiksniai ir stresas yra aktuali socialinė ir sveikatos problema. Remiantis Lietuvos ir Latvijos jūrininkų anketinės apklausos būdu gautais duomenimis, įvertinti veiksniai, susiję su jūrininkų patirta psichoemocine įtampa jūroje. Tyrime dalyvavo transportinio ir žvejybinio laivyno jūrininkai bei nedaug vidaus vandenų jūrininkų. Lyginant Lietuvos ir Latvijos jūrininkus nenustatyta skirtumo tarp patiriamos psichoemocinės įtampos laive, įvertinus su ja susijusių veiksnių įtaką. Nustatyti 8 statistiškai reikšmingai su patiriama psichoemocine įtampa laive susiję veiksniai: amžius, išsilavinimas, darbo veikiant žalingiems sveikatai veiksniams trukmė per parą, subjektyvus sveikatos ir fizinio pajėgumo vertinimas (blogiau nei geras), laiko ir klimato juostų kaita, nereguliarus lytinis gyvenimas, patiriama prislėgta nuotaika (depresija), ergonominiai veiksniai: padidėjusi regėjimo įtampa ir vibracija.

Jūrininkus veikia sveikatai kenksmingi veiksniai, o stresas ir psichosocialiniai veiksniai susiję ir su fizine jūrininkų būkle. Jūrininkai dažniau susiduria su žalingais įpročiais (rūkymu, alkoholio vartojimu).

Daugelis jūrininkų psichoemocinę įtampą laive patiria daugiau nei po dviejų mėnesių nuo reiso pradžios.

Raktažodžiai: jūrininkai, psichoemocinė įtampa, darbo aplinka, sveikatai kenksmingi veiksniai, sveikata.

G.Smailytė, J.Kurtinaitis

Skrandžio vėžys Lietuvoje 1978-2003 metais. Sergamumo ir mirtingumo pokyčiai, (11-16).

Santrauka

Šio darbo tikslas – įvertinti sergamumo skrandžio vėžiu ir mirtingumo nuo jo pokyčius 1978–2003 metais Lietuvoje. Analizei naudoti Lietuvos Vėžio registro ir Statistikos departamento 1978–2003 m. duomenys. Rodikliai standartizuoti pagal amžių taikant tiesioginės standartizacijos metodą. Pokyčių kryptys vertintos naudojant logaritminę tiesinės regresijos lygtį. Sergamumo ir mirtingumo mažėjimas buvo tolygus visu 1978–2003 m. laikotarpiu. Vyrų standartizuotas sergamumo rodiklis sumažėjo nuo 39,4 atv. 100 000 gyventojų 1978 m. iki 28,5 atv. 100 000 gyventojų 2003 m., o moterų – atitinkamai nuo 18,6 iki 12,7 atv. 100 000 gyventojų. Vyrų standartizuotas mirtingumo rodiklis sumažėjo nuo 39,4 atv. 100 000 gyventojų 1978 m. iki 19,8 atv. 100 000 gyventojų 2003 m., o moterų atitinkamai nuo 16,6 iki 8,9 atv. 100 000 gyventojų. Vidutinis metinis sergamumo pokytis vyrams buvo nustatytas 1,94% (95% PI 2,19--1,69), o moterims – 1,9% (95% PI 2,17--1,62). Mirtingumo nuo skrandžio vėžio mažėjimas buvo stipriau išreikštas nei sergamumo. Vyrų mirtingumo pokytis buvo -2,60% (95% PI -2,81--2,38), o moterų – -2,89% (95% PI -3,16--2,61). Sergamumo ir mirtingumo mažėjimas buvo stipriau išreikštas tarp jaunesnių nei 50 metų amžiaus vyrų ir moterų.

Raktažodžiai: skrandžio vėžys, sergamumas, mirtingumas.

L.Stonienė, M.Pileckaitė-Markovienė, S.Čaplinskas

ŽIV užsikrėtusių kalinių depresijos ypatumai, (17-22).

Santrauka

Tyrimo tikslas – nustatyti ŽIV užsikrėtusių ir ŽIV neužsikrėtusių kalinių depresijos lygį ir ypatumus. Tyrimui naudota CES-D skalė, kurią sudaro 20 klausimų, simptomai vertinti pagal 4 įverčių Likerto skalę.

Tiriamąjį kontingentą sudarė 243 šalies laisvės atėmimo vietose kalinami 22–34 m. amžiaus vyrai (amžiaus vidurkis – 27,3 m., SD – 3,87), iš kurių 105 yra užsikrėtę ŽIV infekcija (amžiaus vid. – 27,8 m., SD – 4,06). 77,7% tiriamųjų ŽIV užsikrėtė prieš vienerius–dvejus metus (vid. – 2,16 m., SD – 0,88), 75,0% laisvės atėmimo vietoje, 64,8% vartodami intraveninius narkotikus. Tai atitinka šalies ŽIV infekcija užsikrėtusių asmenų demografines charakteristikas.

Tyrimo metu nustatyta, kad laisvės atėmimo bausmę atliekantiems asmenims būdingi depresijos simptomai, o ŽIV užsikrėtę kaliniai patiria didesnę depresiją nei ŽIV neužsikrėtę asmenys ($p < 0,05$). Didžiausi statistiškai reikšmingi skirtumai tarp abiejų tiriamųjų grupių nustatyti dėl baimės ($t = 4,007$, $p = 0,000$), prislėgtumo ($t = 3,353$, $p = 0,001$) ir nerimo ($t = 2,058$, $p = 0,041$) jausmų, kuriuos ŽIV užsikrėtusieji paskutinę savaitę kasdien patirdavo dvigubai dažniau nei ŽIV neužsikrėtusieji. Dvigubai daugiau pastarųjų, palyginti su ŽIV

užsikrėtusiais, kasdien jautėsi ne prasčiau už kitus. Nustatyta, kad statistiškai reikšmingai didesnę depresiją patiria ŽIV užsikrėtę kaliniai, kurie niekam nepasakytų apie užsikrėtimą ŽIV ($t=3,38$, $p=0,02$), užaugę vieno vaiko šeimoje ($t=3,85$, $p=0,00$) ir su abiem tėvais ($t=2,34$, $p=0,02$) bei niekada nedirbę ($t=2,85$, $p=0,00$). Pastebėta, kad mažiausią depresiją patiria kaliniai, teisti pirmą kartą ir padarę sunkius nusikaltimus, nors statistiškai reikšmingas skirtumas tarp tiriamųjų grupių nenustatytas.

Raktažodžiai: ŽIV užsikrėtusieji, depresija, kaliniai.

D.Miniauskiene, K.Kameneckas, S.Čaplinskas, I.Čaplinskiene
Šiaulių apskrities moksleivių narkotikų vartojimo paplitimo įvertinimas, (23-28).

Santrauka

Europoje narkotikų vartojimas tarp jaunimo yra populiarus reiškinys ir pastebima tendencija dar labiau plisti. Lietuvoje taip pat stebima panaši situacija. Yra duomenų apie šių medžiagų vartojimo paplitimą Lietuvoje bei Šiaulių mieste, tačiau tyrimų apie psichoaktyvių medžiagų vartojimą ir paplitimą tarp Šiaulių regiono moksleivių neatlikta. Todėl 2003 m. buvo atliktas Šiaulių apskrities 35 bendrojo lavinimo mokyklose 5–12 klasių moksleivių tyrimas. Šio tyrimo tikslas – įvertinti narkotikų vartojimo paplitimą tarp Šiaulių apskrities moksleivių. Anoniminės anketinės apklausos būdu apklausta 5541 Šiaulių apskrities moksleivis. Nelegalių narkotikų vartojimas nėra pasiekęs tokio masto kaip šalyje. Šiaulių apskrityje narkotikų bandė 7,8% respondentų, Lietuvoje, ESPAD 03 tyrimų duomenimis, narkotikų yra vartoję 15,6% moksleivių. Tarp Šiaulių regiono moksleivių populiariausia marihuana, bent kartą bandė 3,2% apklaustųjų. Amfetaminus, ekstazio bandė po 1% respondentų. Gana paplitę raminamieji ir migdomieji medikamentai – be gydytojo paskyrimo vartojo daugiau kaip 8% moksleivių. Tabletes su alkoholiu bandė 4,2% respondentų, lakiųjų medžiagų uostė 3,1% moksleivių. Tyrimo duomenys parodė, kad Šiaulių regione marihuaną, amfetaminus, ekstazį, inhaliantus vartoja dvigubai daugiau berniukų nei mergaičių, raminamuosius ir migdomuosius bei alkoholį su tabletėmis – 1,5–2 kartus daugiau mergaičių nei berniukų.

Raktažodžiai: moksleiviai, psichoaktyvių medžiagų vartojimo paplitimas, narkotikai.

E.Grinienė

Kauno miesto moksleivių maitinimosi ypatumai, (29-33).

Santrauka

Tyrimo tikslas – įvertinti Kauno moksleivių maitinimosi ypatumus ir maitinimuisi įtakos turėti galinčius veiksnius. 2003 m. rudenį apklausti 427 Kauno bendrojo lavinimo vidurinių mokyklų V, VII, IX ir XI klasių moksleiviai. Naudota uždaro tipo 31 klausimo anoniminė anketa. Nustatyta, kad dalis moksleivių maitinosi nereguliariai, tik pusė jų kasdien valgydavo pusryčius, trečdalis kramsnojo bet kuriuo dienos metu, daugelis mėgo stipriai saldinti arbatą. Rekomenduojamus kaip sveikos mitybos produktus valgė panašiai tiek pat moksleivių, kaip ir rekomenduojamus apriboti kaip nesveikos mitybos produktus. Rekomenduojamo ir rekomenduojamo apriboti maisto valgymo dažnis nepriklausė nuo moksleivių šeimos turtingumo, sveikatos ir kūno svorio vertinimo bei sportavimui ne pamokų metu skiriamo laiko.

Raktažodžiai: moksleiviai, maitinimosi elgsena, rekomenduojami ir rekomenduojami apriboti maisto produktai.

Zaborskis A., Lenčiauskienė I., Klibavičius A.

Sveikatos stiprinimas mokykloje ir moksleivių gyvensena, (34-40).

Santrauka

Tyrimo tikslas – įvertinti ryšį tarp sveikatos stiprinimo veiklos, vykdomos mokykloje, ir moksleivių gyvensenos. Tyrimas atliktas dalyvaujant PSO koordinuojamoje tarptautinėje moksleivių gyvensenos ir sveikatos (HBSC) tyrimų programoje 2002 metų kovo – balandžio mėnesiais. Taikant šios programos tyrimo procedūrą ir standartizuotą anketą 105 Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose, atrinktose atsitiktiniu būdu, apklausti 5645 penktų, septintų ir devintų klasių moksleiviai. Tuo pačiu metu vyko ir tyrimui atrinktų klasių vadovų apklausa. Iš viso gautos 283 mokytojų anketos. Šiek tiek daugiau nei pusė (55,8%) mokytojų manė, jog jų mokykloje moksleivių sveikatos stiprinimui skiriama daug dėmesio, kita dalis (44,2%) manė, kad tam skiriama per mažai dėmesio. Mokyklose, kuriose vykdomos sveikatos stiprinimo programos bei skiriamas didelis dėmesys sveikatos stiprinimo veiklai, palyginti su kitomis mokyklomis, daugiau moksleivių reguliariai valosi dantis, sveikiau maitinasi, rečiau patiria kitų moksleivių patyčias, rūko, vartoja alkoholinius gėrimus bei patiria apsvaigimą nuo jų, vartoja narkotikus. Gauti duomenys patvirtina išvadą, kad sėkmingai organizavus sveikatos ugdymo veiklą mokyklose būtų galima ženkliai sumažinti žalingų įpročių paplitimą bei pagerinti moksleivių sveikatos būklę.

Raktažodžiai: mokykla, paaugliai, sveikatos ugdymas, gyvensena, rūkymas, alkoholinių gėrimų vartojimas, narkotikai, dantų valymas, patyčios.

L.Radzevičienė, J.V.Vaitkevičius, A.Juodraitis

Reaktyvų prierašumo sutrikimą turinčių kūdikių namų auklėtinių emocinė raiška ugdymo procese, (41-46).

Santrauka

Straipsnyje analizuojama kūdikių namuose augančių vaikų emocinė raida ir emocijų raiška ugdymo procese. Emocinės raidos sutrikimus pirmiausia lemia tinkamų psichosocialinių sąlygų, kurias vaikas turėtų augdamas šeimoje, nebuvimas. Prieš vaiko elgsenoje pastebint reaktyvaus prierašumo sutrikimą, jis būna jau patyręs emocinį šaltumą, nepriežiūrą, kartais net ir smurtą. Dėl specifinių institucinės aplinkos ypatumų ši patirtis būdinga daugeliui kūdikių namų auklėtinių. Emocinių ir taktilinių stimuliacijų stoka, ta pati monotoniška aplinka, palyginti su gyvenimo sąlygomis šeimose, ribotos manipuliacinės bei judėjimo galimybės, stereotipiškas bendravimo su suaugusiais pobūdis lemia deprivacinę aplinką, kurioje auga tėvų globos netekę ankstyvojo amžiaus vaikai. Tyrimo problemą atspindi klausimas, kaip ugdymas gali plėtoti reaktyvų prierašumo sutrikimą turinčių vaikų emocijų raišką? Tyrime dalyvavo 17 (10 mergaičių ir 7 berniukai) 15–24 mėnesių Šiaulių kūdikių namų auklėtinių. Nustatyta, jog pedagoginis poveikis veiksmingas plėtojant reaktyvų prierašumo sutrikimą turinčių vaikų emocinę raišką. Emocijų, atspindinčių kognityvią kūdikių elgseną, raiška eksperimento metu didėjo (spontaniškumas $p=0,06$; smalsumas $p=0,09$; nekantrumas $p=0,06$) realizuojant savęs pažinimo eksperimentinės programos bloką. Neigiamos emocijos (inercija $p=0,02$, apatija $p=0,03$) mažėjo. Taigi emocinė raiška, tam tikra dalimi atspindėdama vaiko visuminės raidos kokybę, turi būti plėtojama nuo pirmųjų vaiko patekimo į globos įstaigą dienų.

Dvidešimtas gyvenimo mėnuo yra reikšmingas neigiamų emocijų raiškos stiprėjimo tendencijai pasireikšti. Būtent šiuo periodu pagrindinių psichinių poreikių (saugumas, prierašumas) netenkinimas, susiformavęs reaktyvus prierašumo sutrikimas transformuojasi į emocinę deprivaciją.

Raktažodžiai: kūdikių namai, emocinės raidos sutrikimai, reaktyvus prierašumo sutrikimas, pagrindinių psichinių poreikių (saugumas, prierašumas) netenkinimas.

R.Povilaitis, D.Valickaitė

Priekabiavimo paplitimas Panevėžio miesto ir rajono bendrojo lavinimo vidurinių mokyklų moksleivių populiacijoje, (47-52).

Santrauka

Įvadas. Įvairių autorių duomenimis, priekabiavimo reiškinys yra paplitęs nuo 11% iki 69%. Iki šiol neatlikta išsamesnių šio reiškinio tyrimų Lietuvoje, kurie atskleistų priekabiavimo formas, vietą, mokinių bei mokytojų supratimą apie priekabiavimą ir kitus svarbius veiksnius. Įrodyta, kad priekabiavimo reiškinys sukelia neigiamas trumpalaikes ir ilgalaikes sveikatos pasekmes. Todėl svarbu įvertinti priekabiavimo paplitimą, siekiant įgyvendinti prevencines priemones.

Darbo tikslas: nustatyti priekabiavimo paplitimą tarp Panevėžio miesto ir rajono bendrojo lavinimo vidurinių mokyklų moksleivių.

Metodika. Tyrime buvo naudojamas anoniminis anketinės apklausos būdas. Tyrime dalyvavo 772 mokiniai: iš jų 391 penktokas ir 381 devintokas.

Išvados: 1. Priekabiavimo paplitimas tarp moksleivių Panevėžio miesto ir rajono vidurinėse mokyklose yra 66,8%. 2. Daugiau penktokų (71,4%) nei devintokų (62,2%) nurodė, kad patyrė priekabiavimą. 3. Daugiau devintokų (70,3%) nei penktokų (54,5%) pažymėjo, kad patys priekabiavo prie kitų moksleivių. 4. Daugiau mergaičių (70,8%) nei berniukų (63,1%) atsakė, kad patyrė priekabiavimą. 5. Daugiau berniukų (68,4%) nei mergaičių (56,1%) nurodė, kad patys priekabiavo prie vaikų. 6. Nenustatytas skirtumas tarp Panevėžio miesto ir rajono moksleivių atsakymų, kaip dažnai jie patyrė priekabiavimą ir kaip dažnai jie patys priekabiavo prie vaikų mokykloje. 7. Labiausiai paplitusios priekabiavimo formos tarp moksleivių buvo prasivardžiavimas ar erzinimasis (68,5%) bei apkalbinėjimas (62,2%). Rečiau pasitaikė mušimas, stumdymas ar spardymas (36,8%), ignoravimas ar nebendravimas (25,6%), grasinimas ar bauginimas (16,2%) ir daiktų gadinimas ar laužymas (14,6%). Mažiausiai paplitusi priekabiavimo forma buvo pinigų ar daiktų atiminėjimas (7,0%). 8. Tarp berniukų labiau paplitusios tiesioginio priekabiavimo formos, tarp mergaičių – netiesioginio priekabiavimo formos. 9. Labiausiai priekabiavimas paplitęs mokyklos koridoriuose (90,2%). Rečiau moksleiviai priekabiavo vieni prie kitų mokyklos kieme ar teritorijoje (76,9%), kabinetuose (72,8%) ir valgykloje (61,2%). Mažiausiai priekabiavimas paplitęs mokyklos tualetuose (32,5%).

Raktažodis: priekabiavimas.

R.Jankauskienė, S.Pajaujienė, R.Kairaitis

Laisvalaikio sportuojančių moterų savo svorio vertinimo adekvatumas amžiaus, sportavimo trukmės ir kūno masės aspektais, (53-57).

Santrauka

Daugeliu tyrimų įrodyta teigiama fizinio aktyvumo laisvalaikio įtaka žmogaus fizinei ir psichologinei sveikatai. Tačiau yra tyrimų, kurie at-

skleidžia, jog sveikatingumo klubų lankymas skatina moterų liesumo siekimo elgseną. Tokių laisvalaikio sportuojančių moterų tyrimų nedaug, todėl tyrimo tikslu kėlėme nustatyti šių moterų savo svorio vertinimo adekvatumą. Buvo apklaustos 352 laisvalaikio sporto ir sveikatingumo klubuose sportuojančios moterys (amžiaus vidurkis – $28,13 \pm 9,25$). Tiriamųjų požiūris į savo svorį bei jo mažinimą buvo nustatytas apklausos būdu, taikant 41 klausimo anketą, kurios patikimumas buvo patenkinamas ($\alpha=0,6$), o duomenų sutapimas po dviejų savaitių pakartotinos apklausos buvo geras (0,8). Savo svorio vertinimas buvo nustatytas pagal deklaruojamą ūgį ir svorį ir tiriamųjų požiūrį lyginant su PSO standartais. Anketos buvo anonimiškos, nevisiškai užpildytos anketos buvo atmestos, todėl analizavome 337 tiriamųjų duomenis. Tyrimu nustatėme, kad 26,1% sportuojančių moterų vertina savo svorį neadekvačiai: didesnė dalis (22,2%) moterų mano esančios stambesnės, o mažesnė dalis (3,9%) mano esančios lieknės negu yra iš tikrųjų. Daug tiriamųjų (64,4%) savo kūno svoriu buvo nepatenkintos. Jaunesnės moterys (iki 22 metų) dažniau klydo vertindamos savo svorį negu 22–31 metų ir vyresnės negu 32 metų moterys (atitinkamai 28,9%, 22% ir 15,8%; $\chi^2=5,7$, $df=4$, $P=0,21$) ir buvo juo nepatenkintos (76%, 61% ir 57,9%, $\chi^2=8,6$, $df=2$, $P=0,01$). Neadekvačiausiai savo svorį vertino mažiausio KMI moterys, lyginant su normalaus KMI ir turinčiomis antsvorio moterimis (atitinkamai 73,7%, 25,3% ir 9,3%; $\chi^2=31,9$, $df=3$, $P=0,00$). 75% moterų siekiamas kūno svoris buvo mažesnis už realųjį. Ilgesnis sportavimo stažas buvo susijęs su didesniu pasitenkinimu savo svoriu ($p<0,05$). Išvados: nepasitenkinimas savo kūno svoriu yra būdingas daugeliui laisvalaikio sportuojančių moterų. Neadekvačiausiai savo svorį vertina jauniausios ir mažiausio KMI moterys. Sportavimo klube trukmė susijusi su savo svorio vertinimu: didesnis sportinis stažas prognozavo geresnį savo kūno svorio vertinimą. Interpretuojant rezultatus analizuojama fizinio aktyvumo ir pozityvaus požiūrio į savo svorį problema.

Raktažodžiai: laisvalaikio sportuojančios moterys, svorio vertinimo adekvatumas, kūno masės indeksas.

R.Raškevičienė, L.Buteikienė, P.Vasilavičius

Nuovargis ir nervinė įtampa greitosios medicinos pagalbos darbuotojų darbe ir jų ryšys su sveikatos sutrikimais, (58-64).

Santrauka

Vienmomentinis anketinis tyrimas buvo atliktas 2004 m. siekiant įvertinti nuovargio ir nervinės įtampos paplitimą bei stresinių situacijų dažnį greitosios medicinos pagalbos darbuotojų darbe bei jų ryšį su sveikatos sutrikimais. Iš viso apklausta 213 greitosios medicinos pa-

galbos darbuotojų. Surinkti duomenys analizuoti naudojant kompiuterinį SPSS 10.0 versijos ir Epi Info statistinį paketą. Skaičiuotas chi kvadrato (χ^2) kriterijus, šansų santykis (OR), esant tikimybei $p < 0,05$.

Rezultatai. Beveik visiems apklaustiems greitosios medicinos pagalbos darbuotojams (96,2%, $n=205$) tenka dirbti naktimis, daugelio jų (92,5%, $n=197$) pamainos trukmė – 24 valandos. Daugeliui respondentų (71,8%, $n=153$) nepakanka laiko po darbo pailsėti. Nuovargį ir nervinę įtampą darbe nuolat ar dažnai jaučia pusė darbuotojų. Dauguma darbuotojų turi sveikatos problemų: 87,8% ($n=187$) respondentų vargina nugaros skausmai, 39,0% ($n=83$) skundėsi virškinamojo trakto sutrikimais, 26,6% ($n=70$) darbuotojų nurodė sergantys širdies ir kraujagyslių ligomis, 25,8% ($n=55$) – kvėpavimo sistemos sutrikimais ir 16,4% ($n=35$) – skeleto raumenų sistemos ligomis.

Išvados:

1. Daugelis greitosios medicinos pagalbos darbuotojų yra veikiami nepalankių psichosocialinių veiksnių: tenka dirbti naktimis, pamaina trunka 24 valandas per parą, dažnos stresinės situacijos, nervinė įtampa.

2. Tarp tirtų greitosios medicinos pagalbos darbuotojų labiausiai paplitę skeleto raumenų sistemos skausmai, virškinamojo trakto sutrikimai, šiek tiek rečiau pasitaiko širdies ir kraujagyslių sistemos bei kvėpavimo sistemos ligos.

3. Pamainos trukmė tiesiogiai susijusi su nuovargiu bei nugaros skausmais ir reikšmingai didina jų pasireiškimo tikimybę.

4. Nervinė įtampa ir dažnos stresinės situacijos kyla daugiausia bendruomenės slaugytojų darbe. Šie rizikos veiksniai reikšmingai didina virškinamojo trakto bei kaulų raumenų sistemos susirgimų riziką.

5. Nuovargį darbe dažnai ar nuolat jaučia 36,1% ($n=77$) greitosios medicinos pagalbos darbuotojų. Nuovargis darbo metu ir nepakankamas poilsio laikas po darbo reikšmingai didina nugaros skausmų riziką.

Raktažodžiai: psichosocialiniai veiksniai, nuovargis, stresas, profesinė sveikata, greitosios medicinos pagalbos darbuotojų darbo sąlygos.

B.Gaigalienė, V.Alekna, E.Čeremnych

Vilniuje gyvenančių ilgaamžių žmonių nusiskundimų ir apžiūros duomenų tyrimas ilgalaikio stebėjimo metu, (65-69).

Santrauka

Iš sudarytos ilgaamžių bazės atsitiktinės atrankos būdu ilgalaikiam (48 mėn.) stebėjimui atrinktas 151 Vilniuje nuolat gyvenantis ilgaamžis. Po dvejų stebėjimo metų 12 asmenų iš tyrimo iškrita, todėl dinamiškai stebėti 139 asmenys, kurių amžiaus vidurkis buvo 92,13 m. Atsižvelgiant į gyvenimo trukmę, visi tirtieji suskirstyti į 5 grupes.

Atliktas tyrimas parodė, kad ilgiau gyvenusių asmenų grupėse buvo statistiškai patikimai ($p < 0,05$) geresnė bendra sveikatos būklė, orientacija, eisena ir pusiausvyra, retesnis vidurių užkietėjimas, pakitęs apetitas bei šlapimo inkontinencija, palyginti su trumpiausiai gyvenusiais asmenimis (I gr.). Ilgėjant (48 mėn. išgyvenusių) ilgaamžių gyvenimo trukmei, laipsniškai nyksta statistiškai ženklūs skirtumai, lyginant kiekvieną apklausą su I (išgyvenusių trumpiau – 12 mėn.) grupe. Praėjus 24 stebėjimo mėnesiams nė vienas pirminės apklausos metu buvęs statistiškai reikšmingas nusiskundimas ir apžiūros duomuo iš esmės nesiskyrė. Logistinė regresinė duomenų analizė parodė, kad ilgaamžių išgyvenimo indikatoriais galėtų būti normali eisena, nesutrikęs tuštinimasis ir apetitas, geresnė bendra būklė. Lemiamos įtakos neturi lėtinės ligos, išskyrus miokardo infarktą, ir vaistų vartojimas.

Raktažodžiai: ilgaamžiai žmonės, nusiskundimai, apžiūra, ilgalaikis stebėjimas.

R.M.Kalina, S.Dadelo, V.Podlužnas

Apsaugos darbuotojų profesinio fizinio parengtumo aspektai, (70-75).

Santrauka

Aktualu išsiaiškinti skiriamuosius Lietuvos apsaugos darbuotojo fizinio parengtumo požymius ir nustatyti jų vertinimo kriterijus. Todėl darome hipotetinę prielaidą, kad skiriamųjų Lietuvos apsaugos darbuotojo fizinio parengtumo požymių bei vertinimo kriterijų nustatymas padės privačioms saugos tarnyboms atsirinkti darbuotojus, gerinti darbo kokybę bei sveikatinimą.

Tyrimų objektas – Lietuvos privačios saugos tarnybos darbuotojų bendro fizinio parengtumo rodikliai. Darbo tikslas – nustatyti privačios saugos tarnybos darbuotojų bendro fizinio parengtumo rodiklius ir palyginti juos su asmenų, dirbančių valstybinėje tarnyboje, bei asmenų, nedirbančių saugos profesinėje veikloje, sudaryti apsaugos darbuotojų bendro fizinio parengtumo rodiklių vertinimo skales.

Privačių saugos struktūrų darbuotojų fizinis parengtumas yra geresnis negu juose nedirbančių asmenų. Visi tirti privačių saugos struktūrų darbuotojų rodiklių vidurkiai buvo patikimai pranašesni už saugos tarnybose nedirbančių asmenų rodiklius. Tarp visų grupių tiriamųjų buvo asmenų, kurių labai gerai išvystytas lankstumas ir pusiausvyra, tačiau buvo ir su labai blogais šių požymių rodikliais. Tyrimai parodė, kad visų tirtų grupių lankstumo ir pusiausvyros rodiklių sklaida yra labai didelė (variacijos koeficientas svyruoja nuo 42,64 iki 126,34%). Privačios saugos struktūros elitinės grupės darbuotojų aerobinės ištvermės rodikliai nebuvo pranašesni už nepatekusių į šią grupę darbuotojų rodiklius. Manome, kad elitinės grupės atrankai yra tikslinga taikyti fizinio

parengtumo testus, įvertinant jų aerobinę ištvermę. Sudarytos saugos darbuotojų fizinio parengtumo skalės padės geriau atrinkti darbuotojus profesinei saugos veiklai, elitinės grupės formavimui, fizinio rengimo saviugdos organizavimui bei fizinio parengtumo kaitos vertinimui.

Raktažodžiai: apsaugos darbuotojai, profesinės kompetencijos, fizinis parengtumas.